

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

รูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อของทั้งสองจังหวัดโดยส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย เลี้ยงโคเนื้อไว้ประมาณ 1 – 10 ตัว โดยส่วนใหญ่เลี้ยงในพื้นที่ว่างเปล่า หรือในสวนมะพร้าว รวมทั้งมีการตัดหญ้ามาให้โคกินในคอก โคต้นน้ำส่วนใหญ่เกิดจากการผสมพันธุ์ภายในฟาร์ม หรือมีการแลกเปลี่ยนซื้อขายระหว่างเกษตรกรด้วยกันเองภายในพื้นที่ใกล้เคียง รายได้ที่เกิดจากการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร ผู้เลี้ยงโคเนื้อรายย่อย โดยเฉลี่ยทั้งสองจังหวัดอยู่ที่ประมาณ 433.29 บาทต่อเดือน การขายโคเนื้อมีชีวิตโดยส่วนใหญ่จะมีพ่อค้าซึ่งเป็นเจ้าของเชิงเนื้อโคในพื้นที่เข้ามารับซื้อที่ฟาร์ม การซื้อขายใช้วิธีการเหมาตัวขึ้นอยู่กับน้ำหนักและสภาพร่างกายของโค และบางส่วนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีพ่อค้าคนกลางรวบรวมโคเนื้อมีชีวิตซึ่งส่วนใหญ่เป็นโคปลดระวางส่งเข้าโรงงานผลิตลูกชิ้นเนื้อในจังหวัดปทุมธานี อ่างทอง และราชบุรี ราคาโคโลกรัม 42 บาท สำหรับในพื้นที่จังหวัดชุมพรโดยส่วนใหญ่ จะจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางและเจ้าของเชิงเนื้อเพื่อเข้าโรงฆ่าสัตว์ และชำแหละขายในจังหวัด

สำหรับเกษตรกรที่เลี้ยงโคขุน โดยการขุนมี 2 รูปแบบ คือการขุนระยะสั้นใช้เวลาประมาณ 1 – 4 เดือน โคในกลุ่มนี้จะเป็นโคลูกผสมพันธุ์บราห์มัน และลูกผสมชาร์โรเลส์ โดยโคต้นน้ำจะซื้อมาจากตลาดนัดโคกระบือในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ สุโขทัย กาญจนบุรี มีส่วนน้อยที่มีการรวบรวมภายในพื้นที่เนื่องจากโคเนื้อในพื้นที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการในการขุน และไม่คุ้มทุนในการจัดหา โคเนื้อต้นน้ำ ตลาดโคเนื้อมีชีวิตของโคเนื้อที่เลี้ยงโดยเกษตรกรรายย่อย และโคขุนที่ขุนระยะสั้นในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์คือ ทางภาคกลางของประเทศ ได้แก่ จังหวัดปทุมธานี ราชบุรี อ่างทองประมาณร้อยละ 30 -40 ซึ่งส่วนใหญ่นำไปแปรรูปเป็นลูกชิ้น ส่วนอีกประมาณ 60 - 70 เปอร์เซ็นต์ส่งไปยังจังหวัดภาคใต้ตอนล่าง และประเทศมาเลเซีย ขณะที่ในพื้นที่จังหวัดชุมพร ตลาดของโคเนื้อมีชีวิตที่เลี้ยงโดยเกษตรกรรายย่อยจะเป็นการบริโภคภายในจังหวัด และโคขุนที่ขุนระยะสั้นจะส่งไปยังจังหวัดสุราษฎร์ธานี นราธิวาส และประเทศมาเลเซีย สำหรับการขุนอีกรูปแบบหนึ่งคือการขุนระยะประมาณ 8 – 12 เดือน เป็นโคเนื้อลูกผสมชาร์โรเลส์ และพันธุ์กำแพงแสนที่เกิดจากการผสมพันธุ์ภายในฟาร์ม ซึ่งเกษตรกรเข้าร่วมโครงการกับสหกรณ์โคเนื้อกำแพงแสน

ประเภทของเกษตรกรที่ขุนโคเนื้อที่ใช้ระยะเวลาประมาณ 1 - 4 เดือนมีอยู่ด้วยกัน 4 ประเภทคือ 1) กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนที่มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มเกษตรกร หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 2) เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนที่เลี้ยงเฉพาะโคเนื้อเพศผู้ 3) เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนที่เลี้ยงเฉพาะโคเนื้อเพศเมีย และ 4) เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนที่เป็นพ่อค้าคนกลางในการรวบรวมส่งโคเนื้อมีชีวิตลงในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง

การจัดการโคเนื้อสำหรับขุนของกลุ่มเกษตรกรที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มเกษตรกรจะร่วมการดำเนินงาน เช่น การจัดหาโคต้นน้ำสำหรับขุน วัตถุดิบอาหารสัตว์ รวมทั้งการจำหน่ายโคขุนมีชีวิต สำหรับโคต้นน้ำซื้อจากตลาดนัดโค – กระบือในจังหวัดสุโขทัย เพชรบูรณ์ กาญจนบุรี โดยเหมาตัว หากคิดเป็นราคาโคมีชีวิตต่อกิโลกรัมจะอยู่ที่ 33 บาท โคขุนที่ขายจะมีน้ำหนักประมาณ 400 – 500 กิโลกรัม ราคาซื้อขายจะอยู่ที่ 45 บาทต่อกิโลกรัมสำหรับโคเนื้อลูกผสมพื้นเมืองบราห์มัน และ 46 – 47 บาทต่อกิโลกรัมสำหรับโคเนื้อลูกผสมพื้นเมืองชาร์โรเลส์ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนจะมีกำไรตัวละ ประมาณ 4,000 บาท

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนเพศผู้ ขุนระยะเวลา 1 – 4 เดือน เพื่อให้ได้น้ำหนักประมาณ 400 – 500 กิโลกรัม โคเนื้อที่ใช้ขุนซื้อมาจากตลาดนัดโค – กระบือในจังหวัดสุโขทัย โดยคัดเลือกโคลูกผสมบราห์มันในราคาเหมาตัวละประมาณ 10,000 – 12,000 บาท โดยเฉลี่ยน้ำหนักอยู่ที่ 300 กิโลกรัม โคขุน เพศผู้ทั้งหมดจะส่งขายเป็นโคขุนมีชีวิตผ่านทางพ่อค้าคนกลางไปยังประเทศมาเลเซีย ซึ่งมารับซื้อที่หน้าฟาร์มประมาณเดือนละ 25 – 30 ตัว น้ำหนักโดยเฉลี่ย 500 กิโลกรัม โดยที่ราคาโคขุนเพศผู้ลูกผสมบราห์มันจะอยู่ที่ 45 บาทต่อกิโลกรัม และโคขุนเพศผู้ลูกผสมชาร์โรเลส์จะอยู่ที่ กิโลกรัมละ 46 – 48 บาท

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนเพศเมีย เนื่องจากต้นทุนของโคเนื้อมีชีวิตต่ำกว่าเมื่อเทียบกับโคเนื้อ เพศผู้ เมื่อเทียบราคาเหมาตัวเป็นราคามีชีวิตจะอยู่ที่ 27 บาทต่อกิโลกรัม แหล่งโคเนื้อมีชีวิต สำหรับใช้เลี้ยงขุน คือ ตลาดนัดโค – กระบือ จังหวัดเพชรบูรณ์ ใช้ระยะเวลาขุนประมาณ 4 เดือน เพื่อให้ได้น้ำหนักประมาณ 300 – 400 กิโลกรัม โดยมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อที่ฟาร์มในราคา กิโลกรัม ละ 34 บาท วันละประมาณ 3 – 5 ตัว ตลาดปลายทางจะเป็นตลาดชำแหละซากในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

เกษตรกรที่เป็นพ่อค้าคนกลางรวบรวมซื้อโคเนื้อมีชีวิต เลี้ยงโคขุนไว้สำหรับสำรองตลาดกรณีที่ไม่สามารถจัดหาโคขุนมีชีวิตให้กับแหล่งรับซื้อได้ทัน โดยจะเป็นการรวบรวมในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และในพื้นที่จังหวัดชุมพร เป็นการซื้อเหมาตัวราคาเฉลี่ยหากคิดเป็นโคมีชีวิตต่อกิโลกรัมจะอยู่ที่ กิโลกรัมละ 27 บาท น้ำหนักประมาณ 200 กิโลกรัม สำหรับการจำหน่ายโคมีชีวิตดำเนินการ 2 แนวทางคือ 1) รับซื้อโคขุนในพื้นที่ในราคา กิโลกรัมละ 45 บาทสำหรับโคขุนเพศผู้ และราคา กิโลกรัมละ 35 บาท สำหรับโคขุนเพศเมีย 2) การนำโคขุนของตนเองไปจำหน่ายสามารถจำหน่ายได้ในราคา กิโลกรัมละ 43 บาทสำหรับโคขุนเพศเมีย และเพศผู้ กิโลกรัมละ 52 บาท โดยผลต่างของราคาที่ซื้อหน้าฟาร์มของเกษตรกร กับการขายโคมีชีวิตที่ตลาดจังหวัดนราธิวาสจะอยู่ที่ 5 – 7 บาทต่อกิโลกรัม

สำหรับโซ่อุปทานปลายน้ำ เนื้อโคที่จำหน่ายในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้จากการฆ่าและชำแหละจากโรงฆ่าสัตว์ในพื้นที่ และบางส่วนจากจังหวัดเพชรบุรี ลูกค้าโดยส่วนใหญ่จะเป็นผู้บริโภค

ทั่วไป โรงแรมขนาดเล็ก หากเป็นแผงจำหน่ายเนื้อโคที่รับซื้อเนื้อโคจากโรงฆ่าจะมีผลต่างของราคา การซื้อและราคาจำหน่ายอยู่ที่ประมาณ 20 บาทต่อกิโลกรัม ในส่วนของแผงจำหน่ายเนื้อโคที่ฆ่าและชำแหละต้นทุนในการซื้อโคเนื้อที่มีชีวิตจะอยู่ที่ประมาณร้อยละ 60 ของราคาจำหน่ายเนื้อโค ขณะที่ ค่าใช้จ่ายในการฆ่าและชำแหละโคมีชีวิตจะอยู่ที่ประมาณร้อยละ 10 หากเป็นเนื้อโคคุณภาพสูงที่ใช้ในพื้นที่จะมีการสั่งมาจากบริษัทจัดจำหน่ายในกรุงเทพมหานคร

ในส่วนของความเชื่อมโยงกับกิจกรรมภายในครัวเรือนของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อรายย่อย และเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนรายย่อย พบว่าเกษตรกรบางรายเลี้ยงโคเนื้อเพื่อเป็นกระดูกอมสินและขายเมื่อมีความจำเป็น เช่น ก่อนเปิดเทอมของนักเรียน นักศึกษา ขณะที่กลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาชีพหลักและมีฐานะการเงินดี มีเงินทุนสำรองการขายโคขุนจึงไม่มีความสัมพันธ์กับกิจกรรมของครัวเรือน โดยจะพิจารณาในการขายโคตามรอบการผลิต (ระยะเวลาขุน และน้ำหนักของโคขุนเป็นหลัก)

สำหรับความเชื่อมโยงและความเหมาะสมสำหรับเกษตรกรซึ่งมีอาชีพหลักในเกษตรกรรมอื่นๆ เช่น สวนยางพารา ปาล์มน้ำมัน ไร่สับปะรด กับอาชีพเสริม คือ การเลี้ยงโคเนื้อ เกษตรกรควรประกอบอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพเสริม โดยใช้วัชพืชในสวนมาเป็นพืชอาหารหยาบสำหรับการเลี้ยง รวมทั้งอาจประยุกต์ใช้ใบปาล์มน้ำมันมาปรับปรุงคุณภาพสำหรับการเลี้ยงโคเนื้อ ซึ่งมีความจำเป็นที่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้าไปช่วยเหลือให้ความรู้ ในส่วนของขนาดของฟาร์มควรมีขนาด 5 – 10 ตัว ซึ่งเหมาะสมกับแรงงาน และเวลาที่ว่างจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมหลัก รวมทั้งมีพืชอาหารหยาบที่เพียงพอสำหรับการเลี้ยงดู เพื่อไม่เป็นการกระทบเกษตรกร ในส่วนของการเชื่อมโยงความรู้ ทางส่วนราชการที่เกี่ยวข้องควรเข้าไปจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อเพื่อเป็นแหล่งในการเรียนรู้วิชาการทางด้านการจัดการโคเนื้อ รวมทั้งเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคเนื้อ รวมทั้งอาจมีส่วนช่วยให้การบริหารจัดการของเจ้าหน้าที่ของรัฐในด้านต่างๆ เช่น การทำวัคซีน การป้องกันควบคุมโรคทำได้ทั่วถึงและครอบคลุม และอาจมีส่วนช่วยในการสร้างอำนาจการต่อรองทางด้านราคาและตลาดสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อรายย่อย แต่ทั้งนี้การประสานงานของส่วนราชการจะต้องคำนึงถึงเวลาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับช่วงเวลาที่ว่างจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมหลัก

ในส่วนของความเคลื่อนไหวของราคาโคเนื้อที่มีชีวิตในแต่ละเดือนของรอบปี พบว่าราคาคงที่ และค่อนข้างไม่จูงใจให้เกิดอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ แต่สาเหตุที่ยังมีการเลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่จังหวัดชุมพรและประจวบคีรีขันธ์เนื่องจากในพื้นที่ยังมีศักยภาพในด้านวัตถุดิบ และพืชอาหารหยาบเพียงพอ กับความต้องการ รวมทั้งมีวัชพืชอย่างเพียงพอเนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีปริมาณน้ำฝนตลอดทั้งปี

สำหรับกระบวนการจัดการข้อมูลข่าวสารด้านการตลาดและความต้องการบริโภคเนื้อโคในพื้นที่ จะพบว่าในส่วนของการผลิตโคเนื้อที่มีชีวิตยังไม่กระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้น เนื่องจาก

เกษตรกร ผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยและเลี้ยงเป็นอาชีพเสริม ไม่มีการรวมกลุ่มจึงทำให้การบริหารจัดการเรื่องของคุณภาพไม่เกิดขึ้น ในส่วนของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนพบว่ามีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารความต้องการระหว่างพ่อค้าคนกลางที่รับซื้อโคเนื้อที่มีชีวิตลงไปยังภาคใต้ตอนล่างและประเทศมาเลเซีย ในด้านความต้องการในด้านจำนวนและคุณสมบัติของโคเนื้อที่มีชีวิตขณะที่ข้อมูลทางด้านราคายังไม่เกิดการแลกเปลี่ยนที่แท้จริง ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ประสบพบจริงจากการสัมภาษณ์พ่อค้าคนกลางว่ามีการปกปิดข้อมูลทางด้านราคาโคเนื้อ

สำหรับการซื้อขายโคเนื้อในพื้นที่จังหวัดชุมพรและประจวบคีรีขันธ์พบว่าโดยส่วนใหญ่จะเป็นการขายในรูปแบบของโคเนื้อที่มีชีวิต จะมีเพียงบางส่วนที่มีการชำแหละเป็นเนื้อโคสำหรับบริโภคในพื้นที่ และไม่มีการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ อันเนื่องมาจากวัฒนธรรมการกินไทยของคนในพื้นที่ ประกอบในพื้นที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติซึ่งนิยมการบริโภคผลิตภัณฑ์จากเนื้อโคมีน้อย และมีอาหารทะเลอย่างเพียงพอทำให้การบริโภคเนื้อโคมีน้อย ในกรณีของการฆ่าและชำแหละเนื้อโคจะดำเนินการในจังหวัดภาคใต้ตอนล่างอันอาจเนื่องมาจากข้อจำกัดทางศาสนา รวมทั้งในพื้นที่จังหวัดชุมพรไม่มี โรงฆ่าชำแหละที่ได้มาตรฐาน (ในพื้นที่จังหวัดชุมพรมีโรงฆ่าชำแหละมาตรฐานแต่ไม่ได้ดำเนินการ) ทำให้การยกระดับคุณภาพของเนื้อโคเป็นไปได้ยาก รวมทั้งมีข้อจำกัดคือปริมาณโคเนื้อที่มีชีวิตสำหรับป้อนระบบการชำแหละซากไม่เพียงพอกับกำลังการผลิต และไม่มีแบรนด์ที่สามารถสร้างตลาดเนื้อโคที่เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคได้ ดังนั้นแนวทางในการยกระดับคุณภาพและปริมาณเนื้อโคทางผู้ที่เกี่ยวข้องควรมีการสร้างแบรนด์ ให้เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคและต้องมีความเชื่อมโยงกับระบบการผลิตที่ได้มาตรฐาน นอกจากนี้ยังต้องมีการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการกินเนื้อโคให้มีความเชื่อมโยงกับการชำแหละและเกรดคุณภาพของเนื้อโค

ผลพลอยได้ที่จากการเลี้ยงโคเนื้อที่สำคัญที่สุดในพื้นที่จังหวัดชุมพรและประจวบคีรีขันธ์คือมูลโค เนื่องจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมอื่นๆ เช่น สวนยางพาราและปาล์มน้ำมัน เกษตรกรจึงนำมูลโคดังกล่าวไปปรับปรุงคุณภาพดินในสวนของตน ยกเว้นในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่เกษตรกรมีการจำหน่ายมูลโคไปยังพื้นที่อื่นๆ ที่มีการทำสวนปาล์ม น้ำมัน ยางพารา และสวนผลไม้ โดยราคาจำหน่ายมูลโคแห้งจะอยู่ที่กระสอบ (กระสอบบรรจุอาหารสัตว์) ละ 30 บาท ผลพลอยได้อื่นๆ จากโรงฆ่าสัตว์ ได้แก่ หนังโคโดยจะต้องผ่านกระบวนการหมักเกลือ จะมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อเพื่อนำส่งโรงงานฟอกหนัง โดยที่ราคารับซื้อกิโลกกรัมละ 3 บาท เครื่องในจะจำหน่ายให้กับเจียงจำหน่ายโดยการแปรรูปเป็นอาหาร ขณะที่กระดูกโคพบว่ามีจำนวนไม่เพียงพอในการบริหารจัดการสำหรับจำหน่าย จึงมักจะทิ้งกองไว้บริเวณโรงฆ่าสัตว์

จังหวัดชุมพรมีทั้งแผงจำหน่ายที่ฆ่าและชำแหละเอง ซึ่งยังไม่ผ่านมาตรฐาน GMP และขายส่งไปยังแผงขายเนื้อโคที่ไม่ได้ฆ่าและชำแหละเอง ราคาขายส่งจะอยู่ที่กิโลกกรัมละ 120 บาท และราคาจำหน่ายหน้าแผงจะอยู่ที่กิโลกกรัมละ 140 บาท ผู้บริโภคส่วนใหญ่จะเป็นผู้บริโภคภายใน

พื้นที่ ซึ่งต้องการเนื้อคุณภาพทั่วไป ส่วนผู้บริโภครอีกกลุ่มหนึ่ง คือกลุ่มผู้ใช้แรงงาน หรือกลุ่มแรงงาน อพยพมาจากประเทศเพื่อนบ้าน ต้องการบริโภคเนื้อโคที่ราคาค่อนข้างต่ำผ่านช่องทางการจัดจำหน่าย อยู่ในตลาดนัดเคลื่อนที่ในแต่ละพื้นที่ อย่างไรก็ตามก็ดีผู้บริโภครส่วนมากไม่รับทราบถึงข้อมูลการคุณภาพเนื้อโค

ซึ่งยังพบการปนเปื้อนจุลินทรีย์ก่อโรครในเนื้อโค ซึ่งจากการเก็บตัวอย่างเนื้อโคจากร้านจำหน่ายในตลาดสดอำเภอปะทิว อำเภอท่าแซะ อำเภอเมืองชุมพร และอำเภอหลังสวน จำนวน 10 ร้าน พบว่าจำนวน Total bacteria count และ Total coliform จำนวน 8 ร้าน มีปริมาณเกินกว่าค่ามาตรฐานที่ มกอช. (2547) กำหนดไว้ และพบการปนเปื้อน Faecal Coliforms และ *E.coli* นอกจากนี้พบการปนเปื้อน *Salmonella spp.* และ *S. aureus* ซึ่งเป็นจุลินทรีย์ก่อโรคร จะเห็นได้ว่าตัวอย่างเนื้อโคที่วางจำหน่าย ยังมีความไม่ปลอดภัยต่อการบริโภค

เนื่องจากผู้บริโภครมักจะนำเนื้อโคไปประกอบอาหารตามวัฒนธรรมการกินไทย ซึ่งปรุงสุกก่อน จึงไม่ค่อยพบผลกระทบด้านสุขภาพ แต่อย่างไรก็ดี หากมีการนำเนื้อโคไปประกอบอาหารที่ไม่ได้ปรุงสุกก่อนบริโภคอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพได้ ดังนั้นการจะผลักดันให้ผู้จำหน่ายเนื้อโค ปฏิบัติตามมาตรฐานการผลิตเนื้อโคที่ดีให้ได้ผลเป็นรูปธรรมนั้น จะต้องประกอบไปด้วยการเห็นความสำคัญของ ผู้บริโภค และภาครัฐมีการสร้างระบบตรวจสอบคุณภาพเนื้อโคให้มีมาตรฐาน ปฏิบัติได้จริง และเป็นธรรมกับทุกฝ่าย ในส่วนวัตถุดิบอาหารสัตว์นั้น ผลการวิจัยมีการตรวจพบการปนเปื้อนสาร Aflatoxin ทั้งในอำเภอปะทิว และท่าแซะ

แนวทางในการพัฒนาโคเนื้อในจังหวัดชุมพร และประจวบคีรีขันธ์

1. การส่งเสริมให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนรายย่อยจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร หรือจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างอำนาจต่อรองในการจัดหาและจัดซื้อโคเนื้อคั้นน้ำ วัตถุดิบอาหารสัตว์ รวมทั้งการขายโคขุน
2. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนรายย่อย ซึ่งอาจมีส่วนช่วยให้มีอำนาจในการต่อรองในการจัดซื้อจัดหาโคเนื้อคั้นน้ำ และวัตถุดิบ รวมทั้งการขายโคขุน นอกจากนี้ยังเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางด้านวิชาการ การจัดการฟาร์ม ซึ่งในปัจจุบันมีกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อบางกลุ่ม เช่น กลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนบ้านสายเพชร อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นแหล่งเรียนรู้ และถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรที่สนใจในการเลี้ยงโคเนื้อ รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์
3. แนวทางในการลดค่าใช้จ่ายในการกักสัตว์เพื่อขนย้ายโคมีชีวิตลงพื้นที่เขตปลอดโรคปากเท้าเปื่อย (ตั้งแต่จังหวัดสุราษฎร์ธานีลงไป) ซึ่งมีความจำเป็นต้องกักโคและทำวัคซีนเป็นระยะเวลา 21 วัน ซึ่งทำให้เกษตรกรมีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นแนวทางหนึ่งที่เป็นไปได้คือ การจัดทำคอกกัก

กลางของกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุน ซึ่งจะต้องเป็นคอกกักที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นฟาร์มมาตรฐาน ทำให้มีส่วนช่วยลดค่าใช้จ่ายสำหรับเกษตรกรรายย่อยที่จะต้องกักโคเนื้อที่คานกักกันสัตว์ของกรมปศุสัตว์ รวมทั้งยังเป็นการลดค่าใช้จ่ายของเกษตรกรหากมีความประสงค์จะกักในฟาร์มของตนเอง โดยทั้งนี้ทั้งนั้นจะต้องมีการปรับปรุงให้ฟาร์มของตนเองได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นฟาร์มมาตรฐาน ซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น

4. การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ จะทำให้การบริหารจัดการของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการเคลื่อนย้ายสัตว์ลงไปในพื้นที่เขตปลอดโรคปากเท้าเปื่อยมีความสะดวก เพราะจะทำให้การระบุนุฟาร์มที่ใช้สำหรับกักโคมีชีวิต ฟาร์มต้นทาง และฟาร์มปลายทางมีความถูกต้อง และสะดวกมากยิ่งขึ้น

5. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรเข้าไปมีส่วนในการแสวงหาช่องทางให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนรายใหญ่ และกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนรายย่อยเพื่อให้มีศักยภาพในการส่งโคขุนมีชีวิตไปยังประเทศมาเลเซียได้โดยตรง ซึ่งมีผลต่างที่เกิดจากการขายผ่านพ่อค้าคนกลางกับขายเองอยู่ที่ประมาณ 5 – 7 บาทต่อกิโลกรัมของโคขุนมีชีวิต นอกจากนี้ยังลดความเสี่ยงที่เกิดจากการผิנדชำระเงินของพ่อค้าคนกลาง รวมทั้งยังสามารถทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนขายโคขุนได้ในระยะเวลาที่เหมาะสม

6. สำหรับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อ โคขุน ควรมีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้าไปมีส่วนช่วยในการพัฒนาปรับปรุงอาหารชั้นที่เกษตรกรเป็นผู้ผสมเองให้เหมาะสมกับความต้องการของโคขุน รวมทั้งการหาแนวทางในการปรับปรุงใบปาล์มน้ำมันเพื่อใช้เป็นพืชอาหารหยาบ หรือการใช้พืชอื่นๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น บุนหงานรา ซึ่งเป็นพืชที่สามารถขึ้นได้ในพื้นที่ที่มีแสงน้อย ซึ่งเหมาะกับสภาพพื้นที่ที่ปลูกปาล์มน้ำมัน และยางพารา

7. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนการผลิต และรายได้ของการปลูกปาล์มน้ำมันที่เหมาะสมต่อการผลิตโคเนื้อ (รายได้ที่เกิดจากการขายโคขุน มูลโค การลดการใช้ปุ๋ยเคมี เทียบกับรายได้ที่ลดลงของการปลูกปาล์มน้ำมันให้มีระยะห่างขึ้น) แต่ทั้งนี้ควรพิจารณาถึงความสูญเสียที่อาจเกิดจากการเหยียบย่ำของโคเนื้อต่อระบบรากของปาล์มน้ำมัน เนื่องจากปาล์มน้ำมันเป็นพืชที่มีระบบรากอยู่บริเวณผิวดิน ซึ่งจะมีผลต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตของปาล์มน้ำมัน ดังนั้นแนวทางในการศึกษาในเรื่องดังกล่าวควรเป็นการตัดหญ้าจากสวนปาล์มน้ำมันแทนการปล่อยให้โคเนื้อแทะเล็มในสวนปาล์มน้ำมัน

8. ปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต คือ โคต้นน้ำสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน เนื่องจากในปัจจุบันจัดหามาจากจังหวัดในภาคใต้ตอนบน และภาคกลาง (สุโขทัย เพชรบูรณ์ กาญจนบุรี) หากในพื้นที่ดังกล่าวมีศักยภาพเพียงพอ หรือมีแรงจูงใจให้มีการเลี้ยงโคขุนภายในพื้นที่ จะทำให้ขาดความต่อเนื่องของโคเนื้อสำหรับขุนในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และจังหวัดชุมพร

ดังนั้นแนวทางในการรักษาความต่อเนื่องของการผลิตโคขุน ซึ่งจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และจังหวัดชุมพรมีศักยภาพในด้านแหล่งพืชอาหารหยาบ ซึ่งได้แก่หญ้าธรรมชาติ และผลพลอยได้ทางการเกษตร และผลพลอยได้จากอุตสาหกรรมเกษตร เช่น ใบปาล์มน้ำมัน กากปาล์มน้ำมัน และเปลือกสับประรด จึงควรส่งเสริมให้เกษตรกรรายย่อยผลิตโคเนื้อคั้นน้ำสำหรับเป็นแหล่งสนับสนุนการผลิตโคขุน ทั้งนี้ทั้งนั้นในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำความเข้าใจให้กับเกษตรกรในการเลือกใช้น้ำเชื้อจากโคพันธุ์บราห์มัน หรือชาร์โรเลส์ เนื่องจากมีเกษตรกรบางรายเลือกใช้น้ำเชื้อจาก โคพันธุ์อินดูบราซิล เพราะเข้าใจว่าสามารถขายลูกโคได้ราคาดีกว่าลูกผสมพันธุ์ บราห์มัน หรือชาร์โรเลส์

9. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้กับเกษตรกรในการเลือกน้ำเชื้อในการผสมพันธุ์กับแม่โคในฝูง เนื่องจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อรายย่อยในพื้นที่ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ยังมีค่านิยมในการเลือกใช้น้ำเชื้อพ่อพันธุ์อินดูบราซิล เนื่องจากได้รับอิทธิพลมาจากข่าวสารของกลุ่มผู้เลี้ยงโคสวยงามในพื้นที่

10. ส่วนแนวทางในการให้การช่วยเหลือของรัฐบาล ควรมุ่งเน้นในเรื่องของราคาจำหน่ายของโคเนื้อมีชีวิต ซึ่งอาจเป็นการประกันราคาโคขุน และโคเนื้อ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการบริโภคเนื้อโคเพิ่มมากขึ้น เช่น โครงการเนื้อโรงเรียน เป็นต้น ซึ่งอาจมีส่วนช่วยยกระดับราคาของโคเนื้อให้เพิ่มสูงขึ้น

11. การปรับเปลี่ยนให้พื้นที่จังหวัดชุมพรซึ่งแต่เดิมเป็นเขตปลอดโรคปากเท้าเปื่อยมาเป็นเขตปกติ ทำให้การเคลื่อนย้ายโคเนื้อมีชีวิตสำหรับขุนกระทำได้ง่ายขึ้น ดังนั้น ในพื้นที่จังหวัดชุมพรจึงมีศักยภาพเป็นแหล่งขุนโคเนื้อเพื่อนำไปจำหน่ายในพื้นที่ภาคใต้ และประเทศมาเลเซีย เนื่องจากมีความอุดมสมบูรณ์ของพืชอาหารหยาบ ผลพลอยได้ทางการเกษตรและผลพลอยได้จากอุตสาหกรรมเกษตร ซึ่งได้แก่ เปลือกสับประรด และกากปาล์มน้ำมัน

12. สำหรับแนวทางในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ โคขุนจะพบว่าในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จะมีแนวทางในการบริหารจัดการของหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด หน่วยงานระดับจังหวัด และกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อชัดเจนมากกว่าในพื้นที่ของจังหวัดชุมพร เช่น การจัดงานประเพณีประกวดโคเนื้อ – โคนม และโคสวยงาม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในช่วงต้นเดือนธันวาคมของทุกปี การส่งเสริมให้มีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน หรือกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่ การจัดหรือพัฒนาให้ฟาร์มเกษตรกรเป็นแหล่งเรียนรู้การเลี้ยงโคเนื้อ ขณะที่แนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อและโคขุนในพื้นที่จังหวัดชุมพรยังไม่มีชัดเจน

13. การพัฒนาปรับปรุงโรงฆ่าสัตว์ให้มีมาตรฐาน เนื่องจากปัจจุบันพบว่าโรงฆ่าสัตว์ในพื้นที่จังหวัดชุมพร และประจวบคีรีขันธ์เป็นโรงฆ่าที่ยังไม่มีมาตรฐานเพียงพอในด้านความสะอาดและความปลอดภัย ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อได้รับการยอมรับจากผู้บริโภค ดังนั้นแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อจึงควรมุ่งเน้นยกระดับมาตรฐานในด้านความปลอดภัยและความสะอาดของโรงฆ่าสัตว์ในพื้นที่

14. ในการควบคุมโรคปากเท้าเปื่อยในพื้นที่จังหวัดชุมพร โดยเฉพาะอำเภอที่มีพื้นที่ติดกับจังหวัดสุราษฎร์ธานี จะพบว่าเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากพ่อค้าโคมีชีวิตรายย่อยจะไม่มีการกักโคเนื้อและแจ้งการเคลื่อนย้าย แต่จะใช้วิธีการเคลื่อนย้ายครั้งละ 3 -4 ตัว ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 4.2 ซึ่งพบว่าในอำเภอทุ่งตะโก อำเภอพะโต๊ะ และอำเภอละแม จะไม่มีการขออนุญาตเคลื่อนย้ายโคมีชีวิตซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนที่มีการขายโคเนื้อที่หน้าฟาร์มครั้งละ 3 -4 ตัวจะไม่มีความจำเป็นในการกักโคเพื่อทำวัคซีนโรคปากเท้าเปื่อย หากกรณีมีการตั้งด่านตรวจเคลื่อนที่ของด่านกักกันสัตว์ ก็จะทำให้เหตุผลว่าจะนำไปส่งยังตำบลใกล้เคียง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อควบคุมโรคปากเท้าเปื่อยในพื้นที่ปลอดโรค

15. สำหรับฤดูกาลที่เหมาะสมกับการเลี้ยงโคเนื้อของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อรายย่อยควรเป็นในช่วงฤดูฝนเนื่องจากมีพืชอาหารหยาบ (หญ้าที่ขึ้นในพื้นที่สาธารณะ และหญ้าที่ขึ้นในแปลงผลไม้ ปาล์ม น้ำมัน ขางพารา) มีเพียงพอต่อความต้องการของโคเนื้อ สำหรับกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนทั้งในกลุ่มที่ขุนระยะสั้น (4 เดือน) ควรจะเป็นช่วงเดือนพฤศจิกายน - มีนาคม ของทุกปีเนื่องจากมีเปลือกสับปะรดซึ่งเป็นผลพลอยได้จากโรงงานสับปะรดกระป๋อง และมีราคาที่ถูกกว่าในฤดูกาลอื่นๆ ทั้งนี้ จะต้องพิจารณาถึงความพอเพียงโคต้นน้ำซึ่งพื้นที่จังหวัดชุมพรและประจวบคีรีขันธ์จะต้องนำเข้ามาจากจังหวัดภาคกลางตอนบนและภาคเหนือตอนล่าง ขณะที่ราคาโคปลายน้ำมีชีวิตราคาไม่มีความแปรปรวนตามฤดูกาล ถึงแม้ว่าในช่วงฤดูการปิดอ่าว (กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม) มีปริมาณการบริโภคเนื้อโคเพิ่มขึ้น แต่ก็ไม่ส่งผลกระทบต่อราคาโคปลายน้ำมีชีวิต เนื่องจากโคเนื้อส่วนใหญ่ส่งไปขายในพื้นที่จังหวัดภาคใต้ตอนล่างและประเทศมาเลเซีย

16. สำหรับนโยบายการพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดชุมพรควรเป็นการส่งเสริมเกษตรกร ผู้เลี้ยงโคเนื้อรายย่อย เพื่อเป็นโคต้นน้ำสำหรับขุนส่งตลาดภาคใต้ตอนล่างและประเทศมาเลเซียซึ่งนิยมบริโภคเนื้อโคตามความเชื่อทางศาสนา เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในพืชอาหารหยาบ (หญ้าในสวนปาล์ม น้ำมัน ขางพารา พื้นที่สาธารณะ) และผลพลอยได้จากอุตสาหกรรมอื่นๆ เช่น สับปะรด โรงงานแปรรูปน้ำมันปาล์ม แต่ทั้งนี้อาจขัดกับวัฒนธรรมการประกอบอาชีพของประชาชนทางภาคใต้ เนื่องจากโดยส่วนใหญ่มีอาชีพอื่นที่มีรายได้มากกว่าการเลี้ยงโคเนื้อ (มีพืชแข่งขันและอาชีพแข่งขัน) เช่น อาชีพสวนปาล์ม น้ำมัน ขางพารา ประมง ดังนั้นการพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อควร

ส่งเสริมเป็นอาชีพเสริมสำหรับรองรับเป็นโคต้นน้ำให้กับกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน ในกรณีการพัฒนา ศักยภาพการเลี้ยงโคขุนซึ่งพื้นที่จังหวัดชุมพรยังมีศักยภาพในด้านพืชอาหารหยาบ และเป็นพื้นที่เขต ควบคุมซึ่งเป็นพื้นที่ต้องกักโคก่อนส่งลงไปยังเขตปลอดโรค ดังนั้นพื้นที่จังหวัดชุมพรจึงมีความ ได้เปรียบเพราะหากในพื้นที่จังหวัดอื่นๆ ของภาคเหนือตอนล่างและภาคกลางมีความต้องการในการส่ง โคเนื้อมีชีวิตลงไปยังภาคใต้ตอนล่างก็มีความจำเป็นในการกักโคเนื้อตามกฎหมายจำนวน 21 วัน ดังนั้นการนำโคต้นน้ำมาขุนในพื้นที่จังหวัดชุมพรจึงเป็นข้อได้เปรียบกว่าการขุนในพื้นที่จังหวัดอื่นๆ ในส่วนของการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายเนื้อโคในจังหวัดชุมพร และประจวบคีรีขันธ์ นั้น ต้องสร้างแรง กระตุ้นให้ผู้บริโภคหันมาสนใจเรื่องสุขอนามัยของของเนื้อโค และคุณภาพเนื้อที่ดี เพื่อจะเป็น แรงผลักดันให้ผู้ที่มีอาชีพเกี่ยวข้องเช่น ร้านขายเนื้อ โรงฆ่าตลอดจนผู้เลี้ยงโคเนื้อ ปรับตัวพัฒนา มาตรฐานการผลิต เช่น GMP สำหรับโรงฆ่า GAP สำหรับฟาร์ม เป็นต้น

17. ในส่วนนโยบายการเลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ควรเป็นการเลี้ยงโค เนื้อสำหรับเกษตรกรรายย่อยเนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจบางฤดูกาล ทำให้มี พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับเลี้ยงโคเนื้อเพื่อปล่อยฝูง ขณะที่การเลี้ยงโคขุนจะพบว่าประจวบคีรีขันธ์มี ศักยภาพในผลพลอยได้ทางการเกษตร เช่น เปลือกสับปะรด มะละกอ ไร่ข้าวและปลาป่น ซึ่งหาซื้อ ได้ในจังหวัด และจังหวัดใกล้เคียง เช่น นครปฐม และสุพรรณบุรี